

KRIVIČNO IZVRŠNO PRAVO

VJEŽBE II

DR ANDREJA MIHAILOVIĆ

TEMATSKE CJELINE

OSNOVNE TEORIJE O KAŽNJAVANJU

TEORIJE O CILJU KAZNE I SVRSI
KAŽNJAVANJA

PRVI OBLICI DRUŠTVENE REAKCIJE NA
NEDOZVOLJENO PONAŠANJE

PERIODIZACIJA JAVNE REAKCIJE NA
KRIMINALITET

OSNOVNE ODLIKE KAŽNJAVANJA U
STAROM, SREDNJEM, NOVOM I XX VIJEKU

POJAM I ELEMENTI KAZNE

1. Kazna je ljudska institucija, a ne prirodna činjenica
2. Pojava kazne vezuje se za nastanak države i neodvojiva je od državnog aparata vlasti (monopol fizičke prinude)
3. Predstavlja prvu i najvažniju krivičnu sankciju

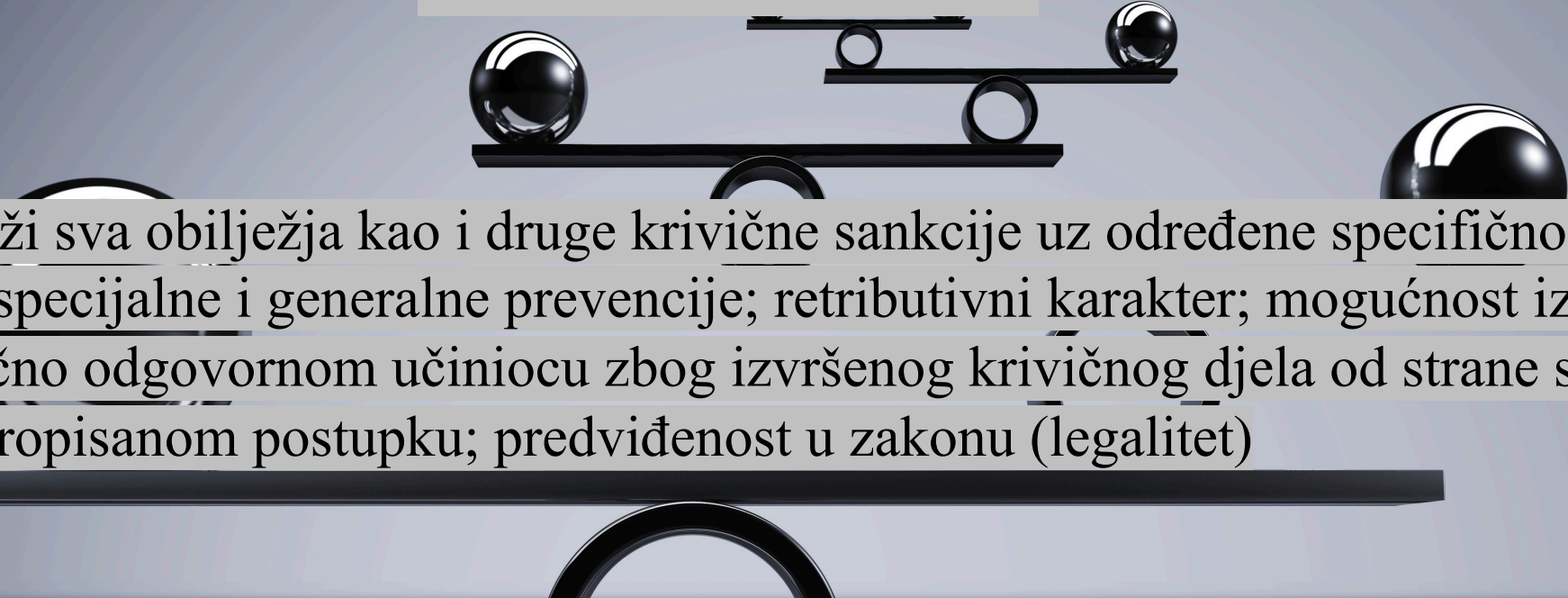
* Kazna je i pravna i društvena kategorija

- FORMALNI POJAM KAZNE (KRIVIČNO-PRAVNO GLEDIŠTE) – Kazna predstavlja mjeru oduzimanja ili ograničavanja izvjesnog prava koje pripada učiniocu krivičnog djela, a koju izriče sud u slučajevima i pod uslovima određenim u zakonu
- Kritika ovog gledišta se ogleda u zapostavljanju društvenog značaja kazne

MATERIJALNO-FORMALNI POJAM KAZNE

- MATERIJALNI POJAM KAZNE – Kazna predstavlja mjeru zaštite društva od kriminaliteta koja ima za cilj sprečavanje učinioaca da ubuduće vrši krivična djela, njegovo popravljavanje i očuvanje društvene discipline građana
- Kritika se ogleda u zapostavljanju pravnog karaktera kazne
- MATERIJALNO-FORMALNI POJAM KAZNE – Kazna predstavlja mjeru zaštite društva od kriminaliteta koju izriče sud u slučajevima i pod uslovima predviđenim zakonom na način da se učinocu krivičnog djela oduzima neko pravo ili ograničava njegovo vršenje u cilju sprječavanja učinica da ubuduće vrši krivična djela i razvoja društvene discipline građana

DEFINICIJA

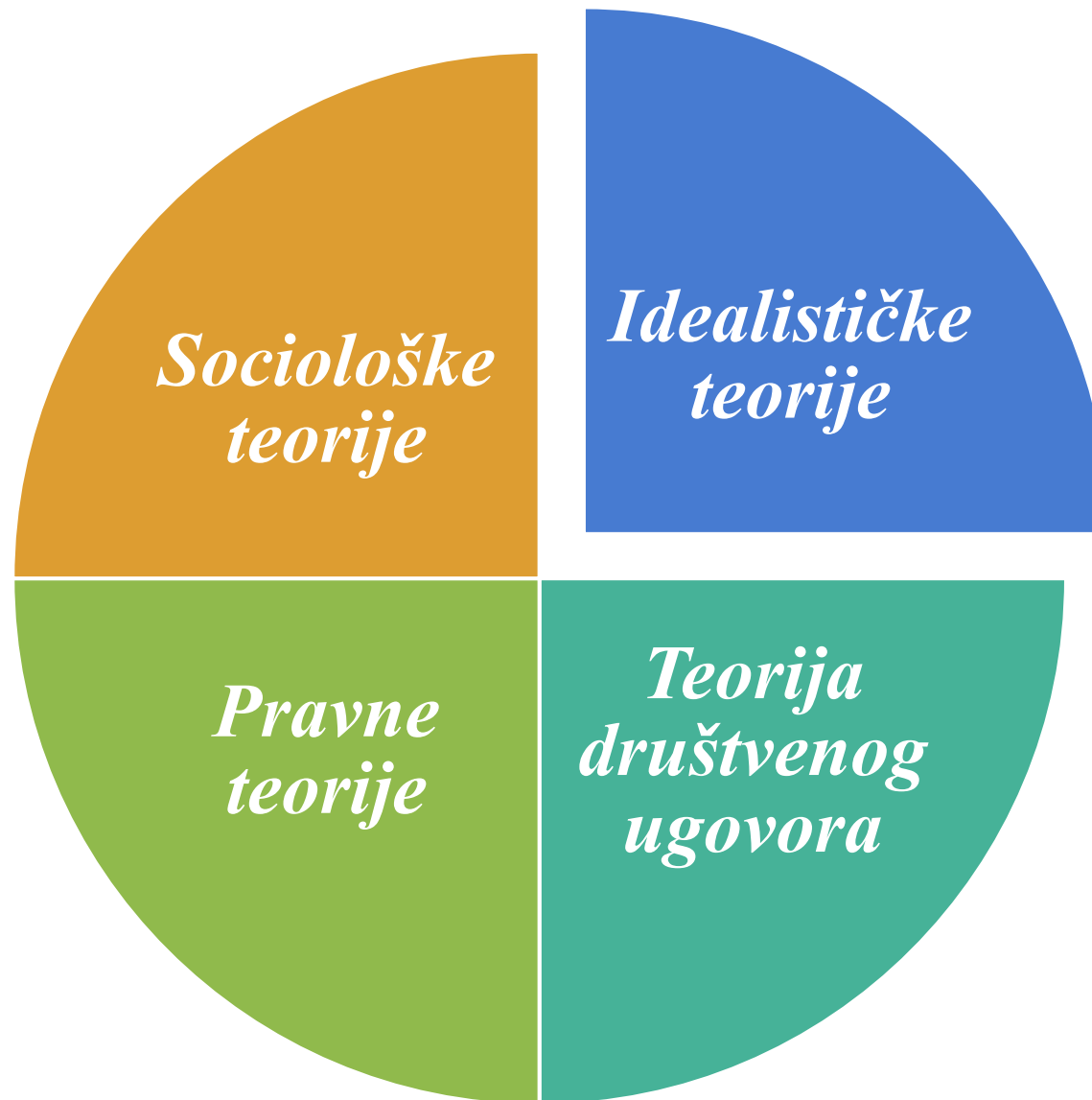

- Kazna sadrži sva obilježja kao i druge krivične sankcije uz određene specifičnosti: ostvarenje specijalne i generalne prevencije; retributivni karakter; mogućnost izricanja samo krivično odgovornom učiniocu zbog izvršenog krivičnog djela od strane suda u zakonom propisanom postupku; predviđenost u zakonu (legalitet)

KAZNA je krivična sankcija koju izriče sud u zakonom sprovedenom postupku krivično odgovornom učiniocu krivičnog djela, radi zaštite društva od kriminaliteta, a sastoji se u lišavanju ili ograničavanju određenih sloboda i prava

PRAVNO- FILOZOFSKA SHVATANJA O OPRAVDANOSTI KAZNE

Pravno-filozofska shvatanja o opravdanosti kazne i pravnom osnovu kažnjavanja formulisana su u okviru četiri teorije:

IDEALISTIČKE TEORIJE

Opravdanost prava države na kažnjavanje nalaze u postojanju apsolutne pravde (“najbitnije je zadovoljenje prave koja zahtijeva da svaka osoba u skladu sa svojim ponašanjem dobije nagradu ili kaznu”; sa gledišta učinioca krivičnog djela, kazna znači ispaštanje za djelo koje je učinio)

- *Teorija božanske pravde* – pravni osnov kazne nalazi se u božanskom pravu na kaznu
- *Teorija moralne pravde* – najpoznatiji predstavnik Imanuel Kant (“Pojedinac mora biti kažnjen ukoliko povrijedi moralne norme izvršenjem krivičnog djela”)
- Kant se zalagao za vladavinu principa – “*Neka bude pravde pa makar propao svijet*”
- *Teorija zakonske pravda* – predstavnik Hegel; Osnov prava države na kažnjavanje nalazi se u pozitivnom pravu koje je manifestacija i realizacija ideje apsolutne pravde (“Primjenom kazne negira se krivično djelo kojim je negirano pravo, te je kazna negacija negacije prava”)

PRAVNI OSNOV KAŽNJAVANJA

Teorije društvenog ugovora
osnov prava na kažnjavanja
nalaze u društvenom ugovoru,
koji postoji između države i
pojedince; predstavnici: Žan Žak
Ruso, Monteskje, Grocijus,
Hobs, Bekarija

Pravo na kažnjavanje države
proizilazi iz ovog nepisanog
ugovora

Pravne teorije akcentuju
činjenicu da je sa nastankom
države nastalo i pravo kao
instrument za zaštitu države i
njenih interesa; Najpoznatiji
predstavnik - Binding.

On je tvrdio da se osnov prava
na kažnjavanje nalazi u pravu
države da od pojedinaca
zahtjeva poslušnost, a ukoliko
pojedinci vrše krivična djela,
pravo na poslušnost se pretvara
u pravo na kaznu.

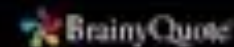
Sociološke (utilitarističke)
teorije objašnjavaju pravni
osnov kazne polazeći od
društvene funkcije prava;
Predstavnici: Bentam, Feri i
Garofalo; pravni osnov kazne
leži u njenoj društvenoj
korisnosti, tako da je kazna
korisno, nužno i neophodno
sredstvo za održavanje pravnog
poretka, odbrane društva i
zaštite društvenih interesa

TEORIJE O CILJU KAZNE I SVRSI KAŽNJAVANJA

- Pitanje: Šta država/društvo želi da postigne primjenom kazne?
- Filozofska shvatanja o svrsi kažnjavanja mogu se podijeliti u tri grupe:
- Retributivne teorije
- Utilitarističke teorije
- Mješovite teorije

**Punishment is not for
revenge, but to lessen crime
and reform the criminal.**

Elizabeth Fry

RETRIBUTIVNE (APSOLUTNE) TEORIJE

- Zasnivaju se na idealističkim (metafizičkim) teorijama o pravnom osnovu kazne i polaze od indeterminističkog shvatanja o slobodi volje i kazni kao imperativu apsolutne pravde; zastupane su od strane predstavnika idealističkih teorija, zato se u okviru njih analogno razlikuju: teorija božanske pravde; teorija moralne pravde; teorija zakonske pravde; Dominantno shvatanje: Osnovni cilj kazne je omazda i ispaštanje za izvršeno krivično djelo
- Krivično djelo je zlo koje je učinilac svojom slobodnom voljom nanio drugom licu ili društvu pa je imperativ apsolutne pravde da se i njemu zbog učinjenog krivičnog djela nanese zlo („kazna je sama sebi cilj“)
- PRINCIP TALIONA: Hamurabijev zakonik često je citiran kao prvi svjetski zakonski tekst koji je naglašavao ekvivalentnost između zločina i kazne, odnosno primjenu principa taliona
- Hamurabijev zakonik često je citiran kao prvi svjetski zakonski tekst koji je naglašavao ekvivalentnost između zločina i kazne, odnosno primjenu principa taliona – zakona osvete. Prema ovom zakonu pravda se sprovodi u obliku „oko za oko, zub za zub, šaka za šaku, stopalo za stopalo, opekotina za opekotinu, rana za ranu“

Law of
Talton

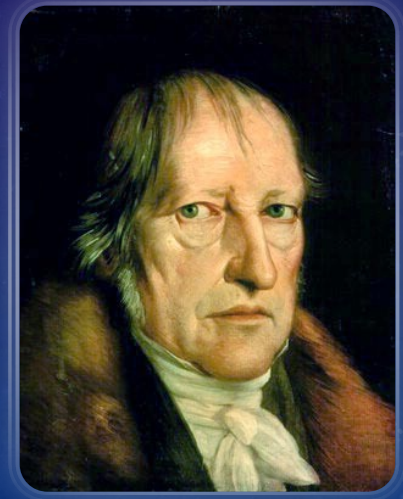
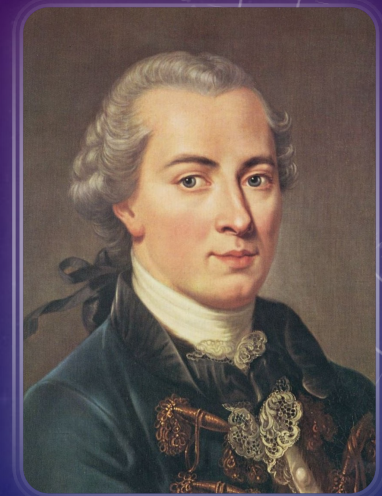
RETRIBUTIVNE (APSOLUTNE) TEORIJE

Teorija božanske pravde smatra da je krivično djelo grijeh, a kazna stradanje za taj grijeh, nužnost za postizanje apsolutne božanske pravde.

Teorija moralne pravde, koju je formulisao Kant, polazi od uspostavljanja moralnog i pravnog poretka narušenog izvršenjem krivičnog djela; Kategorički imperativ je nezavistan od društva i on zahtjeva kažnjavanje bez obzira na to da li kažnjavanje ostvaruje korist za društvo

U okviru **teorije zakonske pravde** Hegel tvrdi da je svrha kažnjavanja u uspostavljanju zakona koji je narušen krivičnim djelom; Zločin je samovolja pojedinca protiv opšte volje izražene u zakonu

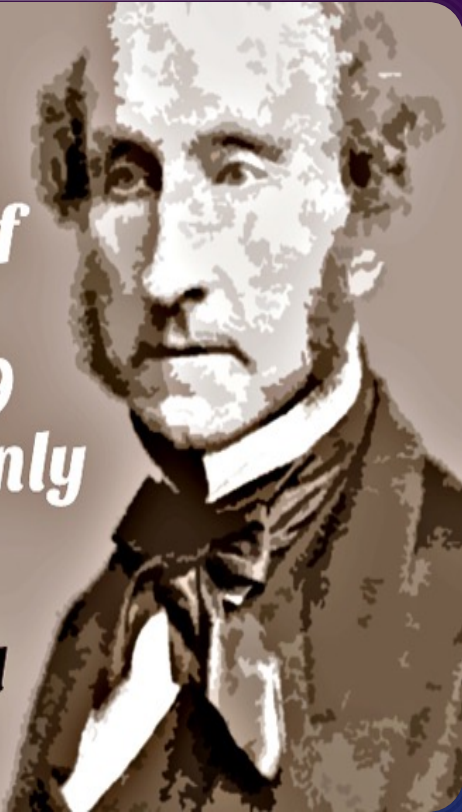
Hegel ne naglašava da je kazna odmazda već kaznu smatra pravom krivca jer krivac izvršavajući krivično djelo svjesno i dobrovoljno prihvata da bude kažnjen; „kazna je slobodan izbor krivca“

UTILITARISTIČKE (RELATIVNE) TEORIJE

*One person
with a belief
is equal to
a force of 99
who have only
interests*

John Stuart Mill
InspirationBoost.com

- Utilitarističke teorije se oslobađaju transcendentálnih pogleda na svijet, napuštajući princip omazde i realno sagledavaju potrebu društva za odbranom od kriminaliteta
- Njihova suština je u isticanju korisnosti kazne na planu prevencije kriminaliteta
- Smatra se da relativnim teorijama pripadaju:
 - antropološka teorija (Lombrozo)
 - sociološka teorija (Franc fon List)
 - korekcionistička
 - teorija društvene odbrane.

UTILITARISTIČKE (RELATIVNE) TEORIJE

Antropološka teorija - zločin je vrsta bolesti koja proizilazi iz psihološke i biološke strukture čovjeka, utkan je u čovjekovo biće, što znači da je čovjek rođeni zločinac koga ne treba kažnjavati već liječiti

Sociološka teorija polazi od toga da kriminalitet nastaje iz dva uzroka: 1. subjektivnog (psihološkog i fiziološkog) i 2. društvene okoline delikventa. Ovi uzroci utiču na delinkventa, njegove roditelje i cjelokupnu porodičnu atmosferu, a čovjek vrši krivično djelo usled djelovanja navedenih faktora

Korekcionistička teorija tvrdi da nijedna kazna nije legitimna ukoliko nije usmjerena ka dobrom u delinkventu, tj. ka njegovoj korekciji što predstavlja i jedinu svrhu kažnjavanja; kriminalca treba posmatrati kao bolesnog čovjeka te ne bi trebalo da bude smrtne kazne i zatvora, već klinika ili bolnica i sanatorijuma gdje bi se ispravio pogled na svijet onih koji su nešto pogrešno učinili

PROTECT

Teorija društvene odbrane polaze od stava da je zločin produkt okoline u kojoj se neko nalazi ili da makar ta okolina djeluje na njega (okolina je „otrov“ koji prouzrokuje kriminalitet, tako da društvo mora da ubrizga „protivotrov“ za ovu bolest); kažnjavanje može da se shvati kao odbrana, odnosno kao akt kojim se kriminalac spriječava da ponovi zločin

TEORIJE PREVENCIJE

- Relativne teorije se još nazivaju i teorije prevencije; o preventivnoj funkciji kazne postoje različita shvatanja koja se dijele u dvije grupe: teorije o generalnoj (opštoj) prevenciji i teorije o specijalnoj (posebnoj) prevenciji.
- **Teorije o generalnoj prevenciji** - svrha kažnjavanja se može ostvariti samo djelovanjem na sve potencijalne izvršioce krivičnih djela da ne vrše krivična djela ili da se uzdrže od nedozvoljenog ponašanja (teorija zastrašivanja predviđanjem kazne, teorija zastrašivanja izvršenjem kazne i teorija opomene)
- Teorija zastrašivanja – predstavnik Anselm Fojerbah koji je tvrdio da kazna treba da ukloni čulni podstrijek za izvršenje krivičnog djela; da bi kazna djelovala zastrašujuće ona mora biti: stroga, da bude izvjesno izvršena i da se odluka o izvršenju krivičnog djela zasniva na procjeni veće štete od izvršenja kazne nego koristi od izvršenog krivičnog djela
- Teorija opšteg zastrašivanja izvršenjem kazne tvrdi da zastrašivanje potencijalnih delinkvenata treba ostvariti javnim i svirepim izvršenjem kazni („samo ako ljudi vide svirepo izvršenje kazni, ljudi će biti zastrašeni i neće vršiti krivična djela“)
- Teorija opomene - predviđanje kazne ima za cilj da opomene ljude da država i društvo ne odobravaju izvršenje krivičnih djela smatrajući ih nedozvoljenim i nemoralnim postupcima; ističe moralno dejstvo kazne koja kod ljudi treba da razvije moralna osjećanja i utiče na moralnu stranu njihove ličnosti

PREVENTION

is key

TEORIJE O SPECIJALNOJ PREVENCIJI

- **smatraju da se zaštita društva od kriminaliteta najbolje ostvaruje djelovanjem na učinioca krivičnog djela (osnovna svrha kazne je u odvraćanju)**

Teorija zastrašivanja putem izvršenja kazne (Grollmann) određuje da se svrha kažnjavanja postiže veoma strogim režimom, tako da se učinocu uliva strah od kazne.

Teorija starateljstva - svako lice koje izvrši krivično djelo pokazuje da je nedoraslo, tj. da nije u mogućnosti da se bez kontrole ponaša u društvu na društveno prihvatljiv način, te ga treba stvaviti pod starateljstvo državnih organa nadležnih za izvršavanje kazne

Teorija popravljavanja - postoje ljudi kod kojih se nisu razvila u dovoljnoj mjeri moralna osjećanja koja bi ih odvrtila od vršenja krivičnih djela, te zbog toga kazna treba da kod izvršioca krivičnog djela razvije ili učvrsti moralne kočnice koje ga odvraćaju od vršenja krivičnog djela

Teorija resocijalizacije – razvila se pod uticajem pokreta „nove društvene odbrane“ nakon II Svjetskog rata; svrha primjene kazne se ogleda u resocijalizaciji osuđenih lica (osposobljavanje osuđenika da vodi društveno koristan život)

MJEŠOVITE (EKLEKTIČKE) TEORIJE

Objedinjuju osnovne postavke apsolutnih i relativnih teorija („kažnjava zbog toga što se griješilo, da se više ne bi griješilo“)

Svrha kažnjavanja je u jednakoj mjeri odmazda i popravljnje

U okviru ove teorije postoje razlike u pogledu toga kojoj se komponenti kazne daje veća ili manja prednost

Načelno se smatra da neke kazne više akcentuju omazdu, dok druge naglašavaju prevenciju

HVALA NA PAŽNJI!